

ЛІТЕРАТУРА

1. Чистюхина С. Н. Межотраслевая полисемия в терминологической системе современного английского языка: автореф. дис. на соиск. уч. степ. канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Светлана Николаевна Чистюхина. – М., 2011. – 28 С.
2. Брантес М. П. Предпереводческий анализ текста (для институтов и факультетов иностранных языков) : учеб. пособ. / М. П. Брантес, В. И. Проворотов – М.: НВИ-ТЕЗАУРУС, 2001. – 224 с.
3. Технический перевод в повседневной жизни : учеб. пособ. для студ. инженерно-технич. специальностей / Авт.-сост.: М.Н. Макеева, С.В. Начерная, О.В. Чуксина. – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2004. – 160 с.
4. Попов С.А. Технический перевод и деловая коммуникация на английском языке : учебное пособие / С.А. Попов. – Великий Новгород: Новгор. гос. ун-т им. Ярослава Мудрого, 2006. – 153 с.
5. Лейчик В. М. Лингвистические проблемы терминологии и научно-технический перевод / В.М. Лейчик, С.Д. Целов // Перевод научно-технической литературы. – вып. 18. – ч. II : серия «Теория и практика научно-технического перевода». – М.: ВЦП, 1990. – 80 с.
6. Карабан В.І. Переклад англomовної наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В.І. Карабан. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 576 с.

УДК 81'25

Абабілова Н.М.
(Миколаїв, Україна)

ПЕРЕКЛАД –ING ВЕРБАЛІЙ ЯК ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧА ПРОБЛЕМА

В статті розглянуто особливості перекладу -ing вербалій (дієприкметник I та герундій). Здійснено аналіз наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених з метою виявлення шляхів їх реалізації українською мовою.

Ключові слова: вербалія, дієприкметник I, герундій, переклад.

В статтє рассматриваются особенности перевода ing вербалій (деепричастие I и герундий). Проведен анализ научных работ отечественных и зарубежных ученых с целью определения способов их реализации в украинском языке.

Ключевые слова: вербалія, деепричастие, герундий, перевод.

Peculiarities of -ing verbal (participle I and gerund) rendering are studied in the article. The analysis of Ukrainian and foreign scientists' works is made and ways of verbals rendering into the Ukrainian language are stated.

Key words: verbal, participle I, gerund, translation.

Граматична система як англійської, так і української мов має свої особливості, частина з яких не має аналогів у інших мовах. Важливе місце в системі обох мов займають вербалії: вони здатні замінити ряд синтаксичних позицій у реченні, хоча не можуть виступати присудком, характеризуються складною і розгалуженою парадигмою словозмінних форм та широким колом сполучуваності. Як відомо, у реченнях всі вербалії мають свої особливості функціонування, в залежності від граматичної структури, яку вони утворюють, а також стилю тексту. При дослідженні варіантів їх перекладу виявляється, що навіть схожі англійські і українські форми мають багато відмінностей, основна з яких – особливість вживання у реченні, приналежність до граматичної структури чи самостійне використання. Тому переклад вербалій можливо досліджувати у конкретному контексті, визначаючи, з якою метою автор вживає їх і які звороти є більш притаманними для мови перекладу.

Мета статті – встановити особливості перекладу -ing вербалій (дієприкметник I та герундій) українською мовою та визначити шляхи їх реалізації.

Відтворення англійського дієприкметника I спричиняє значні складності, оскільки: 1) він вживається в англійській мові частіше, ніж в українській, де носить більш книжний характер; 2) його форми в зазначених мовах не співпадають. В англійській мові відсутній дієприкметник минулого часу активного стану, так само як і дієприслівник. В українській мові немає перфектної форми дієприкметника. Певні труднощі для перекладу представляють також деякі сполучення іменника і дієприкметника I в англійській мові, які не відповідають нормам сполучуваності в українській мові і тому мають бути передані іншими лексико-граматичними засобами [1].

О.В. Борисова не вказує критерій, згідно якого здійснюється передача дієприкметника I. Оскільки зазначена вербалія має найвищий ступінь вербальності серед безособових форм дієслова, більше синтаксичних функцій, порівняно з українським дієприкметником, науковець вважає, що це зумовлює передачі англійських дієприкметників особовою формою українського дієслова у структурі підрядного речення [2]. Однак, у деяких випадках можлива передача за допомогою прикметника [3].

М.А. Беляєв, О.В. Попова, І.О. Серова розглядають переклад дієприкметника I в залежності від його форми. Так, дієприкметник активного стану теперішнього часу передається дієприкметником або дієприслівником. Якщо дієприкметник I вживається зі сполучником *when (while)*, він перекладається за допомогою іменника з прийменником. Перфектна форма дієприкметника I вказує передування, тому дієслово українського речення має стояти в минулому часі [4].

На відміну від вищезазначених науковців, І.В. Домбровська, О.О. Петрова, В.К. Шпак [5; 6] вважають, що англійський дієприкметник I слід передавати в залежності від функції, яку він виконує в реченні. Так, у функції означення його пропонується перекладати дієприкметником теперішнього/минулого часу (*I make a fresh pot and put another steaming cup on the desk* [7]. – *Я знову нагріваю чайник і знову ставлю паруючу філіжанку на стіл* [8: 248]); підрядним означальним реченням (*One of the wheels struck against a rock sticking out from the soil* [7]. – *Одне з колес наскочило на каменюку, що стирчала з-під землі* [8: 113]).

У функції обставини дієприкметник I зазвичай передається дієприслівником, дієприслівниковим зворотом, підрядним реченням, іноді самостійним реченням.

Якщо дієприкметник I виконує у реченні функцію вставного елемента, його слід передавати дієприслівником, дієприкметником або вставним реченням зі сполучником якщо.

Подібних поглядів дотримується Ж.А. Голікова. Однак, дослідник вказує лише два способи перекладу дієприкметника І у функції обставини за допомогою дієприслівника (*Returning to myself, I found that my thoughts had been rearranged in my absence* [7]. – *Остаточно прийшовши до тями, я виявила, що за час мого перебування в гіпнозі, нав'язаному листом, хтось устиг переінакшити мої думки* [8: 16]); підрядного речення (*He had been at the doctor's that day; he reminded her, collecting the child* [7]. – *Він нагадав хазяйці, що того самого дня, коли все трапилося, він, Джон-копач, приїздив до лікаря, щоб забрати Адельну* [8: 218]).

Окрім вищезгаданих функцій, Ж.А. Голікова розглядає дієприкметник І у функціях складеного іменного присудка, що відтворюється за допомогою дієслів *бути, стати* з іменниками, прикметниками, дієприкметниками та частини простого дієслівного присудка, що перекладається дієсловом у сполученні з іменниками та займенниками [9].

Отже, найбільш детально способи передачі дієприкметника І, запропоновані Ж.А. Голіковою.

Труднощі, що виникають при перекладі англійського герундія, пов'язані з відсутністю цього граматичного явища в українській мові. Ця вербалія представляє собою поєднання дієслівних і субстантивних рис і не має певних перекладацьких еквівалентів в українській мові, тим самим викликаючи значний інтерес до її вивчення. Двоїста природа англійського герундія обумовлює специфіку його відтворення [10].

Як вказують В.Н. Комісаров, Я.І. Рецкер, В.І. Тархов, вибір варіанту перекладу герундія залежить від його лексичного значення, а також від зручності використання відповідної форми в мові перекладу. Складності при передачі герундія виникають, коли існує можливість подвійного тлумачення, і необхідно вирішити, чи вербалія, що перекладається, є дієприкметником І, чи герундієм [11].

На думку К.М. Недбайло, герундій передавати українською мовою іменником, дієсловом, дієприслівником та інфінітивом [3].

До вищезазначених способів передачі С.В. Зімін додає переклад цієї вербалії підрядним реченням [12].

В залежності від синтаксичної позиції пропонує переклад герундія Ж.А. Голікова. Так, зазначена вербалія у функції підмета, частини складеного іменного присудка або складеного дієслівного присудка, означення передається іменником (*He knows what reading is* [7]. – *Він знає, що то за штука – читання* [8: 549]; *The lost joys of reading returned to me* [7]. – *Тепер втрачена радість читання знову повернулася до мене* [8: 49]); інфінітивом (*Running to the twins was pointless* [7]. – *Гнатися за двійнятами не мало сенсу* [8: 203]).

Якщо, герундій вживається як прийменниковий та прямий додаток, він відтворюється за допомогою: інфінітива (*He insisted on cleaning up the nursery quarters* [7]. – *Він наполягав на тому, щоб прибрати в дитячих кімнатах* [8: 221]); іменника (*John never liked having Hester at the house* [7]. – *Джон завжди був проти присутності Естер у нашому домі* [8: 290]) та особової форми дієслова (*A gracious gesture of thanks to them for coming to the funeral of a man they hardly knew in order to be of service to me* [7]. – *Це був граціозний жест подяки за те, що вони прийшли на похорон чоловіка, якого майже не знали* [8: 285]).

У функції обставини герундій вживається завжди з прийменником і звичай перекладається дієприслівником [9] (*The ones I couldn't pass without opening at random* [7]. – *Ті, повз які я не могла пройти, не розгорнувши навмання якусь сторінку* [8: 38]).

Т.Г. Беседіна та К.А. Савчук більш детально розглядають передачу герундія та до вищезазначених способів реалізації цієї вербалії у функції додатку дослідники додають переклад іменником з прийменником (*They have anticipation on their faces as they step into the shop, and not infrequently apologize for disturbing us* [7]. – *Коли вони заходять усередину, їхні обличчя світяться передчуттям зустрічі з цікавою книжкою; до того ж такі відвідувачі нерідко вибачаються за клопіт, який нам завдали* [8: 22]).

Вчені конкретизують шляхи передачі герундію у функції означення, якому передують прийменник, а саме: іменник у родовому відмінку або іменник з прийменником (*A roof in the process of being repaired gets worse before it gets better* [7]. – *Під час ремонту дах спочатку розбирають, а вже потім лагодять* [8: 212]).

У функції лівого означення герундій вказує на призначення певного предмету і може перекладатися прикметником.

Окрім згаданих шляхів передачі герундія, що займає позицію обставини, Т.Г. Беседіна та К.А. Савчук пропонують переклад за допомогою іменника із прийменником та особової форми дієслова (*He smiled before continuing* [7]. – *Він посміхнувся і продовжив* [8: 48]) [10].

Подібних поглядів дотримуються Л.М. Беляєва, Т.О. Зражевська та В.К. Шпак. Проте дослідники детально розглядають передачу герундія у функції обставини згідно типу обставини. Так, вербалія, що досліджується, у функції обставини часу перекладається підрядним реченням, дієприслівником, іменником; обставини супутніх дій – інфінітивом, підрядним реченням; обставини способу дії – дієприслівником, іменником з прийменником; обставини умови – дієприслівником, іменником, інфінітивом, особовою формою дієслова; обставини причини – особовою формою дієслова, інфінітивом, іменником, дієприслівником [6; 13].

Т.Н. Міхельсон, Н.В. Успенська акцентують увагу на тому, що, перекладаючи герундій у функції прямого додатку, необхідно враховувати, чи є при герундію ім'я виконавця дії і звертати увагу на значення дієслів і словосполучень, після яких він вживається. При передачі герундія, що виконує функцію прийменникового додатку, потрібно звертати увагу на те, який прийменник вживається у мові перекладу з дієсловом або дієслівним словосполученням, якого стосується додаток. Адже трапляються випадки, коли при перекладі еквівалент англійського дієслова використовується без прийменника [14].

Отже, переклад досліджуваних вербалії слід здійснювати залежно від їх синтаксичних функцій. Так, дієприкметник І доцільно відтворювати дієприкметником теперішнього та минулого часу, підрядним реченням, дієприслівником, особовою формою дієслова, дієсловами бути, стати у сполученні з іменниками, прикметниками, дієприкметниками. До способів реалізації герундія найчастіше відносять переклад іменником (в тому числі іменником у родовому відмінку, іменником з прийменником), особовою формою дієслова, дієприслівником.

Подальше завдання наукової роботи вбачаємо в експериментальному дослідженні способів перекладу досліджуваних вербалій в художньому творі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Левицкая Т.Р. Теория и практика перевода с английского языка на русский. / Т.Р. Левицкая, А.М. Фитерман – М.: изд. Литература на иностранных языках, 1963. – 125с.
2. Борисова О.В. Трансформація вербалізації в англо-українському перекладі. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. / О.В. Борисова Дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.16 «Перекладознавство». – Київ, 2005. – 196 с.
3. Недбайло К.М. Транспозиції частин мови в перекладі з англійської мови на українську (на матеріалі художніх текстів). – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. / К.М. Недбайло Автореф. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.16 «Перекладознавство». – Київ, 2008. – 20 с.
4. Беляев М.А. Грамматические и синтаксические аспекты перевода газетной публицистики: Учебное пособие. / Беляев М.А., Е.В. Попова, И.А. Серова – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2010. – 93 с.
5. Домбровская И.В. Грамматические трудности перевода общественно-политического текста с английского языка на русский: Учебно-методическое пособие по английскому языку. / И.В. Домбровская, О.А. Петрова – Воронеж, 2005. – 47 с.
6. Основи перекладу: граматичні та лексичні аспекти: Навч. посібник. / За ред. В.К. Шпака. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2007. – 310 с.
7. Сеттерфілд Д. «Тринадцята легенда» (англійський варіант). [Електронний ресурс] Режим доступу: [readr.ru/ diane-setterfield-the-thirteenth-tale.html](http://readr.ru/diane-setterfield-the-thirteenth-tale.html)
8. Сеттерфілд Д. Тринадцята легенда: Пер. з англійського В. Горбатько – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного дозвілля», 2007. – 335 с.
9. Голикова Ж.А. Перевод с английского на русский – Learn to Translate by Translating from English into Russian : учеб. пособие / Ж.А. Голикова. – 5-е изд., стер. – Минск : Новое знание, 2008. – 287 с.
10. Беседіна Т.Г. Граматичні особливості перекладу герундія на українську мову. / Т.Г. Беседіна, К.А. Савчук [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://intkonf.org/besedina-tg-savchuk>.
11. Комиссаров В.Н. Пособие по переводу с английского языка на русский. Часть II Грамматические и жанрово-стилистические основы перевода. / В.Н. Комиссаров, Я.И. Рецкер, В.И.Тархов – Издательство «Высшая школа». – М., 1965. – 288 с.
12. Зимин С.В. Грамматические трансформации глагольных форм с –ing окончанием // Вестник МГОУ. Серия «Лингвистика». – №4 / 2011. – С. 93-97
13. Зражевская Т.А. Трудности перевода с английского языка на русский. / Т.А. Зражевская, Л.М. Беляева – М: изд. Международные отношения, 1972. – 114 с.
14. Михельсон Т.Н. Практический курс грамматики английского языка / Т.Н. Михельсон, Н.В. Успенская– СПб: Специальная литература, 1995. – 255 с.